

Jubilejní výstavy Národního muzea

23.03.2019 Lidové noviny - JAKUB JAREŠ

strana: 23 rubrika: Esej

V říjnu 2018 se po sedmileté rekonstrukci znovu otevřela část historické budovy Národního muzea. Od té doby si v ní přes 350 tisíc návštěvníků prohlédlo dvě **jubilejní výstavy**: ke století republiky Česko-slovenskou výstavu a ke 200. výročí založení muzea přehlídku nazvanou 2 × 100. O muzeu vypovídají více než čistotou zářící fasáda.

Česko-slovenská anebo taky Slovensko-česká výstava vznikala ve spolupráci se Slovenským národním muzeem. Premiéru si tak odbyla už v dubnu 2018 na Bratislavském hradě. V Praze je k vidění její upravená a rozšířená verze.

Hned v jejím úvodu stojí busty otců zakladatelů – Masaryka, Beneše a Štefánika. V první místnosti navazují dokumenty, s nimiž republika vznikala a padala – Pittsburská dohoda a Washingtonská deklarace, ale i mnichovská dohoda a protokol o jednání Háchy s Hitlerem v Berlíně. Na významná akta navazuje politický vývoj Československa do roku 1989. Tím ale politika končí. Ve všech dalších sekcích se autoři věnují tématům jako školství, sport a volný čas, design, průmysl, doprava a spoje, architektura, rozvoj měst a venkova či umění a popkultura. Všechna témata jsou přitom pokryta exponáty jak z českého, tak slovenského prostředí, což může zvláště pro Čechy znamenat spoustu objevů: přece jen slovenské sportovce, umělce anebo architekty tak dobře neznáme, což naopak neplatí.

Každé téma je uvozeno výstavními texty, kolem nichž jsou sdruženy exponáty. Za zmínku stojí zdařilé herní prvky a dotykové obrazovky, které informace rozšiřují. Na rozdíl od jiných výstav zde ovšem vlastně ani nevadí, pokud někdo texty vůbec nečte. Ústřední roli totiž hrají exponáty. Je jich obrovské množství, jsou vizuálně poutavé a díky tomu jsou jazykem výstavy právě ony.

Vznik Československa dokumentuje třeba obraz Františka Josefa I. z Rimavské Soboty s rozřezaným obličejem. Poničili jej českoslovenští legionáři, kteří účtovali se starým režimem. Ve vitrínách leží ohořelá Štefánikova letecká bunda, Dubčekovy brýle, posmrtná maska Jana Palacha anebo pamětní porcelánová mísa k 17. sjezdu KSČ. V sekci s názvem Made in Czechoslovakia mohou návštěvníci obdivovat rádio Tesla, stolní lampy, "bruselské" přístroje, termosky či gumové hračky z Fatry Napajedla. Tedy věci, které mnohdy měli či dosud mají doma. Ve sportovní vitríně je první zlatá olympijská medaile, vybojovaná Bedřichem Šupčíkem, tenisová raketa Miloslava Mečíře anebo startovní čísla diskaře Imricha Bugára z olympiád v Moskvě, Soulu a Barceloně. To vše je pouhý zlomek exponátů. Ve dvou velkých místnostech jsou jich odhadem stovky, možná tisíce.

V supermarketu dějin

Pozoruhodné přitom je, že mezi exponáty nepanuje jasná hierarchie. Jsou poskládány doslova vedle sebe.

Žádný není akcentován, ať už vyzdvižením na sokl, anebo nasvícením. Autoři jako by nechávali na divácích, co si z nabídky vyberou. Výstava tak trochu vyvolává dojem, že jde o dobře zásobený "supermarket" dějin, v němž se může každý obsloužit podle své chuti. Na jednu stranu je to velmi demokratický přístup, který dává publiku svobodný prostor. Na druhou stranu se vtírá otázka, jestli za tím není spíše nevyjasněný záměr, co a proč se má výstavou sdělit.

Pozitivní je, že nabídka této historické samoobsluhy je bohatá a hlavně široká. Vedle zásadních dějinných událostí a špičkových výkonů se tu objevují i věci každodenní a průměrné. Ve výstavě je model kanonické vily Tugendhat od Miese van der Rohe, ale hned opodál je model budovy Jednoty ze středočeských Sulovic, stavby nejprůměrnější z průměrných. Toto narušení hranice mezi vrcholy a průměrem, mezi kánonem a popkulturou se odráží téměř ve všech částech výstavy. Vedle busty Emy Destinové od Bohumila Kafky jsou fotografické experimenty 70. a 80. let. Vedle sokolských stejnokrojů hospodský jukebox, hrající české a slovenské hity. Vysvětlení, kde se toto narušení kánonu bere, může nabídnout pohled na tiráž. Hlavní autor výstavy Tomáš Kavka je totiž spoluzakladatelem Centra pro studium populární kultury, spolku při pražské filozofické fakultě, který se výzkumu a propagaci popkultury dlouhodobě věnuje. Ostatně také další kurátoři muzea, již na výstavě pracovali, tímto spolkem prošli anebo jsou stále jeho členy.

V případě Česko-slovenské výstavy má ale "demokratický" a "antihierarchický" přístup k vystavování své limity. Možná to bylo nedostatkem času na přípravu, ale na výstavě z exponátů vznikají většinou spíš nahodilé skrumáže než promyšlené celky. Při pohledu na sádrový odlitek nohy popraveného atleta Evžena Rošického, který leží jen pár centimetrů od CD s písněmi Karla Gotta, člověka napadá, zda je za tím opravdu záměr, a pokud ano, tak jaký. Autoři navíc s potenciálem, který předměty mají, příliš nepracují. Lze si představit, že by z protikladných exponátů mohly vzniknout překvapivé výstavní momenty a kontrasty, které by otevíraly prostor pro diskusi, někdy třeba i šokovaly, ale především by byly dobře zapamatovatelné.

To máme doma

Hlavním účinkem výstavy na návštěvníky tak je, že v nich rozehrává nostalgické struny. Při svém procházení výstavou jsem nejčastěji zaslechl věty jako "Hele, to máme na půdě!", "Mami, s tím jste si hráli?", "To bylo teď v tom Báječná léta pod psa." anebo "Takéto knihy máme tiež doma.". Tento retro rozměr výstavy je koneckonců i výsledkem komunikace muzea, které k výročí Československa uspořádalo velkou veřejnou sbírku exponátů. Lidé mu věnovali běžné i pozoruhodné věci, které měli doma – a proto je teď na výstavě vidí.

V některých návštěvnicích tak může vznikat dojem, že muzeum je vlastně to, co mají doma na půdě. Není třeba zdůrazňovat, že rolí muzea je kromě ukazování krásných a pozoruhodných věcí a stvrzování společné identity také to, že by mělo komplexně a kriticky reflektovat dějiny.

V tom lze Česko-slovenské výstavě leccos vytknout. V první řadě to, že nezahrnuje jiné obyvatele Československa než Čechy a Slováky. Nejen v politické části, ale vlastně na celé výstavě až na drobné výjimky chybí Němci, Židé, Maďaři, Romové či Rusíni. Snad by se to dalo zdůvodnit tím, že jde o česko-slovenskou výstavu, která se věnuje československým vztahům. Tématem jsou ovšem dějiny Československa a vývoj jeho

společnosti. A proto je absence několika milionů jeho obyvatel zarážející. Není to přitom poprvé, kdy Národní muzeum kvůli bilaterální česko-slovenské perspektivě tak trochu uniká z multinárodních československých dějin. Podobné schéma je použito už v expozici Křižovatky české a československé státnosti v památníku na Vítkově, kde menšiny rovněž chybí.

Na druhou stranu je nutné ocenit, že výstava není čechocentrická, ale že téměř vyrovnanou pozornost dostávají Slováci. Tento silný důraz na Slovensko je nepochybně dán i tím, že ve vedení muzea jsou hned tři vystudovaní slovakisté.

2 × 100

Výročí samotného muzea připomíná výstava 2 × 100. Její princip je jednoduchý. Jedná se o výběr dvou set pozoruhodných předmětů, které dokumentují bohatost, pestrost a šíři muzejních sbírek. Jde o koncept, který se někdy označuje jako *director's choice*, případně "výběr ze sbírek" a jež v Česku nedávno využilo třeba Uměleckoprůmyslové museum.

V Národním muzeu je výběr ozvláštěn tím, že autoři rozřadili exponáty do několika kategorií, z nichž některé jsou jasné a ohraničené (Národní muzeum, Středověk a romantismus, Noty a melodie, Kámen a papír, Válka a mír, Stříbro chladné i hřejivé, Rituály blízké i vzdálené, Fauna a flóra), ale některé naopak velmi abstraktní (Křehké i věčné, Zlato a pozlátka, Božské a ďábelské, Pokrok a zánik).

V jejich rámci jsou k vidění předměty různého druhu; jsou unikátní i bizarní, velké i titěrné, prastaré i moderní. Jde třeba o kost burianosaura, svatební šaty Napoleonovy manželky, housle Antonia Stradivariho, skleněný model chobotnice pižmové, kožich Hany Benešové z opičí srsti anebo portrét Františka Palackého.

Většina z nich je instalována ve výrazných železných "klecích", ne nepodobných klecím v zoologické zahradě, které zabírají téměř celou místnost. Zvyšuje se tím odstup návštěvníků od předmětů; jako by se naznačovalo, že jde o poklady, které musí být za mříží. Tato hra s návštěvníkem není špatným nápadem (byť zřejmě plynula i z provozních potřeb), ovšem její slabinou je, že velká část exponátů není moc dobře vidět.

Podobně jako u Česko-slovenské výstavy také chybí hierarchie, žádný z předmětů není dán do popředí či jinak zvýrazněn. Je to paradoxní, protože "výběr ze sbírek" bývá postaven právě na jisté exkluzivnosti. Výsledkem je, že za mříží sice leží třeba vzácné hudební autografy jako Smetanova Vltava či Dvořákova Stabat mater, ovšem jejich unikátnost se tak trochu ztrácí mezi mnoha dalšími notovými zápisy.

Není to jediný problém výstavy. Do kategorií jsou vedle sebe postaveny předměty, jejichž vnitřní souvislost je téměř nulová. V kategorii Pokrok a zánik jsou například posmrtná maska Františka Ladislava Riegera, obraz Společná cesta do vesmíru od Jaromíra Schoře, upomínající na vyslání Vladimíra Remka do kosmu, anebo kresba muchomůrky červené. Bez obalu řečeno, je to nahodilý pelmel. Potíž je i v tom, že popisky k předmětům neodpovídají jejich zařazení do kategorií. V sekci Božské a ďábelské tak například vedle sebe stojí Melantrichova bible a kostra ďábla medvědotivého (tasmánského čerta), přičemž bible je popsána z hlediska dějin tiskařství a tasmánský vačnatec zase čistě zoologicky. Jejich sousedství v "teologické" kategorii tak ztrácí smysl.

Za zvláštní pozornost stojí kategorie nazvaná Národní muzeum. Vystaveny jsou zde především upomínky na prvních sto let dějin instituce, ať už jde o nejstarší razítko muzea z roku 1818, obraz jeho budovy z konce 19. století, portréty zakladatelů a dalších významných osobností (Kašpar hrabě Šternberk, František Palacký, Josef Schulz, Václav Hanka, Joachim Barrande, Antonín Frič, Josefa Náprstková), anebo třeba slavné Jirušovy bedny, zapečetěný dar muzeu, který má být otevřen až v roce 2101.

Předčasný konec

Předměty jsou to bezesporu zajímavé. Nabízí se ovšem otázka, jestli takto pojatá připomínka 200. výročí muzea opravdu dostává důležitosti výročí. Je to totiž skutečně jen ochutnávka z dějin, navíc inform 8/9,6 končící předčasně. Žádný exponát se nevěnuje období po roce 1945, není tu reflexe dějin muzea v době komunismu ani město po roce 1989. Chybí souhrnný text, který by alespoň naznačil, jak lze dvoustleté dějiny muzea interpretovat.

Jako vzor by si Národní muzeum mohlo vzít jinou instituci, která letos slaví 200 let: madridské Prado. V něm aktuálně probíhá výstava s jednoduchým názvem Muzeum Prado 1819–2019: místo paměti, která je obsáhlou reflexí jeho dějin a především jeho významu ve společnosti. V osmi tematických kapitolách probírá dějiny instituce od královského muzea přes jeho nacionalizaci, zvědečtění a roli, kterou sehrálo v propagaci španělského umění v Evropě, až po evakuaci během občanské války, postavení ve frankistickém Španělsku a současnou éru, která začíná po roce 1975. Výstava je to poutavá nejen historickým výkladem, dokumenty a fotografiemi, ale i prezentovanými uměleckými díly. Jsou v ní nejvýznamnější obrazy, sochy i díla uměleckého řemesla ze sbírek galerie (třeba Goyova Nahá Maja, El Grekův Kristus nesoucí kříž anebo Picassovy Dvorní dámy), na nichž autoři dokumentují akviziční politiku a vkus té které doby. Ožehavým, ale přesto jasně podaným tématem je role Prada ve státní propagandě i v národním sebeuvědomění. Prado si tak k narozeninám nadělilo mimořádný počin, který bilancuje jeho dosavadních dvě stě let. A dává mu tak odrazový můstek pro budoucnost. Národní muzeum v Praze do takové hloubky zatím nešlo a spolehlo se spíše na atraktivitu předmětů. Ostatně i díky tomu, že jeho novotou zářící budova poutá takovou pozornost, jsou nároky publika na samotné expozice možná trochu nižší. Mnoho návštěvníků bylo spokojeno, že se znovu mohli podívat na slavné místo a třeba ho ukázat i svým dětem, které v době uzavření muzea ještě ani nebyly na světě. Je otázka, jestli to bude stačit dlouhodobě. A jestli to bude stačit zahraničním návštěvníkům, kteří nemají v hlavě Národní muzeum jako místo české paměti a čekají prostě jen dobré muzeum evropské úrovně.

Rolí muzea je kromě ukazování krásných a pozoruhodných věcí a stvrzování společné identity také to, že by mělo komplexně a kriticky reflektovat dějiny

Foto: Výstava 2 × 100 představuje Národní muzeum v jeho dvoustleté historii, jeho hlavní protagonisty a věci jejich osobní potřeby. Různé kuriozity, které historická budova skrývá ve svých depozitářích, jsou však časově ohraničené založením muzea v roce 1818 a koncem druhé světové války.

Foto: Výstava ke stému výročí založení Československa připomíná spíše historickou samoobsluhu než promyšlený celek. Exponáty rozdělené do několika kategorií tvoří místy téměř surrealistické koláže.

FOTO: NÁRODNÍ MUZEUM // KOLÁŽ ŠIMON / LN

O autorovi: JAKUB JAREŠ, historik

Název: Jubilejní výstavy Národního muzea

Autor: JAKUB JAREŠ

Zdroj: Lidové noviny

Datum: 23.03.2019

Strana: 23

Číslo: 70

Rubrika: Esej

ISSN: 0862-5921

Oblast: Celostátní deníky

